

За рулем : сайт. URL: <https://www.zr.ru/archive/zr/1972/12/pravila-dorozhnogo-dvizhieniia> (дата звернення: 12.10.2018). 5. Правила дорожного движения (вводятся в действие 1 июня 1980 года) // За рулем : сайт. URL: <https://www.zr.ru/archive/zr/1979/12/pravila-dorozhnogo-dvizhieniia> (дата звернення: 12.10.2018). 6. Правила дорожнього руху : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2002 № 1306 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-p> (дата звернення: 12.10.2018). 7. Шевцов С. О., Дубонос К. В. Дорожньо-транспортні пригоди. Критерії оцінювання дій водія : вироб.-практ. вид. Харків : Факт, 2003. 176 с. 8. Дерех З. Д., Заворицький Ю. Є. Ілюстровані Правила дорожнього руху України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Арій, 2017. 120 с. 9. Дерех З. Д., Заворицький Ю. Є. Небезпечні ситуації на дорозі. Як їх уникнути: практичні поради водіям. Київ : Арій, 2018. 72с. 10. Дерех З. Д., Заворицький Ю. Є. Вчимося керувати автомобілем. 33 уроки : навч. посіб. для автошкіл. Київ : Арій, 2014. 62с. 11. Професія – водій автотранспортних засобів // Державний стандарт професійно-технічної освіти. ДСПТО 8322.01.00.60.24-2012. URL: <http://elanets-palvimk.mk.sch.in.ua/Files/downloads/Водій.doc> (дата звернення: 12.10.2018).

Одержано 14.10.2018

УДК 343.985.4

Валерій Миколайович ШЕВЧЕНКО,

кандидат хімічних наук, завідувач сектору фізико-хімічних досліджень
відділу дослідження матеріалів, речовин і виробів

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ ЗРАЗКІВ ҐРУНТОВИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Судово-ґрунтознавча експертиза, як показує практика, не є дуже поширеним видом експертиз, тому на даний момент слідчі зазвичай не мають чіткого уявлення, щодо правильного вилучення нашарувань ґрунту з об'єкту-носія, кількості, місць, маси і глибини відбору зразків ґрунту, не бачать суттєвої різниці між контрольними і порівняльними зразками ґрунту. Проте, неправильний відбір цих самих зразків може завадити експертові зробити найбільш повні і всеосяжні висновки.

Об'єктами судово-ґрунтознавчої експертизи є безпосередньо ґрунти, глини, піски, щебінь, вапняки, крейда і гіпс, вугілля, шлаки, будівельні матеріали на основі гідравлічних в'язучих (цемент, цегла, шлакоблоки) тощо [1; 2]. В судово-ґрунтознавчій експертизі вони можуть бути представлені у вигляді нашарувань на об'єктах-носіях і відшарувань, залишених на місці події, а також конкретних локальних ділянок місцевості, які представлені зразками.

За допомогою судово-ґрунтознавчої експертизи вирішуються ідентифікаційні, діагностичні та ситуалогічні задачі.

Перша задача – ідентифікація місця події, яка пов'язана з ототожненням нашарувань ґрунту на об'єкті-носії з ґрунтовим покривом конкретної ділянки місцевості. Стадіями вирішення ідентифікаційних задач (після встановлення наявності нашарувань ґрунту на об'єктах-носіях чи встановлення природи нашарувань) є: встановлення спільної родової та групової належності ґрунтів, що порівнюються; ідентифікація (ототожнення) ділянки місця події або встановлення факту контактної взаємодії об'єктів, на яких виявляються ґрунтові нашарування.

Другий клас задач – діагностичні. До цих задач відноситься встановлення наявності нашарувань ґрунту, їх природи (віднесення їх до ґрунтових або певних ґрунтово-мінеральних об'єктів), локалізації нашарувань тощо. Необхідність у вирішенні суто діагностичних задач виникає у випадках необхідності встановлення невідомої ділянки місця події за нашаруваннями ґрунту, що виявлені на об'єктах-носіях, наприклад, коли місце знайдення трупа не відповідає місцю скоєння злочину, тобто місце події є об'єктом, що

встановлюється («шуканим» об'єктом). Кінцевим результатом вирішення цього завдання є встановлення характеристики невідомої ділянки місцевості як певного елементу біоценозу, агроценозу, антропогенної території та, відповідно, географічного і територіального розповсюдження таких елементів.

Ситуалогічні задачі вирішуються у випадках необхідності відтворення (підтвердження або скасування) версій, обставин стосовно події злочину, встановлення його механізму (в цілому або його елементів). Однією з ситуалогічних задач є встановлення механізму утворення нашарувань ґрунту – встановлення характеру формування слідів при взаємодії будь якого предмету (наприклад, предметів одягу) з поверхнею ґрунту. За допомогою цих задач можливо встановлення таких фактів як волочіння тіла по поверхні ґрунту, положення тіла при волочінні, напрямок волочіння.

Зразки ґрунту, призначені для проведення порівняльних досліджень, поділяються на два види: порівняльні зразки ґрунту (вилучаються з декількох точок в межах ділянки місця події, що підлягає ідентифікації) і контрольні зразки (вилучаються з оточуючих територій, як безпосередньо прилеглих до ділянки, що підлягає ідентифікації з метою її відмежування від прилеглих до неї, так і територій за характером використання, аналогічним місцю події для встановлення ступеню індивідуальності місця події відносно оточуючої місцевості).

Порівняльні зразки мають бути представлені індивідуальними пробами масою по 50–100 г. Глибина відбору зразків частіше обмежується глибиною до 1–5 см (крім випадків поховань трупу або підкопів). Кількість зразків, які вилучаються з ідентифікуємої ділянки, залежить від однорідності ґрунтового покриву. Якщо ґрунт візуально однорідний за кольором, механічним складом (пісок, суглинок, глина) зразків відбирають менше; на неоднорідній та порушеній ґрунтовій поверхні (перекопана, перемішана зі сміттям і т.п.) для більш повної характеристики ділянки кількість зразків збільшують. При цьому зразки відбирають з ділянок, на яких ґрунт безпосередньо виходить на поверхню, не вкритих рослинністю. Мінімальна кількість індивідуальних порівняльних зразків становить 3–5. [2]

При наявності на місці події слідів (волочіння чи переміщення об'єкта, відбитків), порівняльні зразки ґрунту слід відбирати в безпосередній близькості від таких об'єктів, а зі сліду окремо вилучаються зразки для проведення трасологічних досліджень (ідентифікації взуття, тканини, трикотажу, протекторів шин і т.п.). Зразки з місця події відбирають з ділянок, не забруднених кров'ю, продуктами виділення чи розкладу організму людини.

У випадках дослідження місць поховань, підкопів, кар'єрів, ям тощо, треба пам'ятати, що ґрунт складається з декількох шарів (природних генетичних горизонтів), що різняться за властивостями і тому зразки для порівняння слід відібрати окремо з кожного генетичного горизонту. Межу горизонту можна встановити візуально за кольором, структурою, механічним складом (пісок, суглинок, глина), щільністю тощо. Якщо визначити горизонти складно, порівняльні зразки слід відбирати з глибини 0–5 см і нижче через кожні 15–20 см на глибину ями.

В закритих приміщеннях з земляною підлогою (сарай, льох, підвал, виробниче приміщення, засипка горища тощо) порівняльні зразки відбираються з поверхні у 3–4 місцях безпосередньо з місця події (при неоднорідності ґрунтового шару – більше) і додатково (якщо дослідженню підлягають нашарування на взутті) – з поверхонь місць ймовірного переміщення суб'єкта – на вхід в приміщення, з доріжки, що веде до приміщення, біля вікна тощо.

Контрольні зразки ґрунту відбираються з оточуючих ділянку події територій, в тому числі аналогічних їй за характером використання у вигляді «змішаних» проб: кожний контрольний зразок утворюється шляхом ретельного змішування 5–7 індивідуальних проб, які відбираються на деякій відстані одна від одної (у різних напрямках в радіусі 10–15 см і більше) з наступним відбором необхідного об'єму ґрунту (50–100 г) з метою одержання усереднених і більш повних характеристик ґрунтового об'єкта [2].

На відкритій ділянці місцевості контрольні зразки у кількості 3–4 вилучаються за межами ділянки на відстані не менше 20 м від її уявних границь. Якщо місце події розташоване на лузі чи в полі, контрольні зразки доцільно відбирати з сусідніх аналогічних угідь. На городі контрольними зразками будуть змішані зразки з грядок цієї ж присадибної ділянки, зайнятих іншими сільськогосподарськими культурами, та з 2-3 сусідніх городів. На галявині лісу контрольними зразками можуть бути зразки з сусідніх з місцем події

відкритих ділянок. Ці зразки відбирають на відстані не менш 20 м в обох напрямках від місця події та з обох боків. Якщо місцем події є закрите приміщення (сарай, підвал, горище, тощо), контрольні зразки відбирають з двох-трьох розміщених неподалік приміщень, аналогічних за використанням. У порівняльних дослідженнях в справах з ДТП в якості контрольних зразків використовуються нашарування на аналогічних деталях транспортних засобів, що експлуатувались в тих же умовах і на тих же маршрутах, що й досліджуваний автомобіль.

Вилучення нашарувань ґрунту з об'єкта-носія без участі спеціаліста-ґрунтознавця небажане, тому що при цьому може втрачатись як частина складових нашарувань, так і інформація про характер та особливості їх фіксації і проникнення в матеріал об'єкта-носія. Особливо ця вимога стосується таких об'єктів-носіїв, як взуття і транспортні засоби (в процесі експлуатації на них утворюються змішані, часто багатошарові сліди, що виникли в різний час і походять від різних ділянок місцевості), знаряддя поховання (нашарування на них походять від різних генетичних горизонтів ґрунтового профілю ями). Вилучаючи нашарування з таких об'єктів самостійно не спеціаліст додатково змішує їх, позбавляючи експерта можливості виявити окремі зафіксовані індивідуальні нашарування. Якщо нашарування ґрунтово-мінерального походження знаходяться на об'єктах-носіях, які внаслідок великих габаритів неможливо представити на дослідження, бажано вилучати частину об'єкта-носія з нашаруваннями; коли ж характер об'єкта-носія не дозволяє цього зробити, для вилучення нашарувань бажано запрошувати спеціаліста.

Кожен речовий доказ пакують в окремий пакет, який повинен мати відповідний пояснювальний напис, підписи слідчого, понятих, відтиски печаток. Вилучені вологі предмети, на яких є нашарування ґрунтово-мінерального походження, у найкоротший термін треба обережно висушити при кімнатній температурі без використання нагрівальних приладів чи дії прямих сонячних променів. У випадках надання об'єктів на дослідження у найкоротший термін (не більше 1-3 днів) допускається пакування речових доказів без попереднього висушування. Крім того, недоцільне вилучення часток за допомогою змивів чи на липку стрічку оскільки після цього нашарування ґрунту вже будуть обмежено придатні для порівняльних досліджень.

Таким чином, під час вилучення об'єктів ґрунтового походження (нашарувань, зразків) необхідно дотримуватись наведених вище рекомендацій, або, у випадках коли це можливо, залучати експерта-ґрунтознавця.

Список бібліографічних посилань: 1. Хлесткова Е. А., Линючев Г. В., Космина Н. Н. Криминалистическое исследование строительных материалов на основе минерального вяжущего : метод. рекомендации. Киев : ГНИЭКЦ МВД Украины, 2008. 44 с. 2. Хлесткова О. О., Линючев Г. В., Космина Н. М. Криміналістичне дослідження об'єктів ґрунтово-мінерального походження : метод. рекомендації. Київ : ВПЦ ГШ МВС України, 2007. 120 с.

Одержано 11.10.2018

УДК 343.983

Денис Миколайович ШЕВЧЕНКО,

завідувач сектору досліджень зброї
Миколаївського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ ПРО БАЛІСТИЧНІ МІТКИ

Постановка проблеми. Наявні умови гострої соціально-економічної ситуації сьогодення, мета та прагнення розбудови правової та сучасної держави, вимушена необхідність збройної боротьби на тимчасово окупованих територіях Донбасу та АР Крим, вимоги зовнішніх партнерів щодо впровадження та реалізації дієвих реформ у повсякденне та тривале життя